

Nederlandse Gebarentaal en Nederlandse met Gebaren

Trude Schermer

In: Vroeg, jaargang 24, nummer 5, november 2007.

Inleiding

Onlangs is de eerste vertaling van Nijntje in de Nederlandse Gebarentaal op dvd uitgekomen¹ op initiatief van Viataal en het Nederlands Gebarencentrum. Dit is misschien wat verbazingwekkend omdat Nijntje al vijftig jaar bestaat en in ruim veertig talen vertaald is, maar nog nooit eerder in een gebarentaal. De reden hiervoor is misschien wel dat het bestaan van gebarentalen lang ontkend is. Gebarentalen zijn al eeuwenlang door dove mensen onderling gebruikt. Er is niet één universele gebarentaal, wat heel veel mensen wel denken. Er zijn verschillende gebarentalen net als er verschillende gesproken talen zijn. Want net als gesproken talen zijn gebarentalen ontstaan uit de behoefte van mensen om met elkaar te communiceren.

Gebarentalen zijn pas echt onder de aandacht gekomen van wetenschappelijk onderzoekers sinds het begin van de jaren zestig. Heel lang is gedacht dat gebarentalen geen echte talen zouden zijn. Men zag geen systeem in de manier waarop dove mensen gebaren gebruikten. In 1960 werd door de Amerikaanse taalkundige Stokoe ontdekt dat een gebaar, net als een gesproken woord, opgebouwd is uit een beperkt aantal betekenisloze elementen. Dit was erg belangrijk, want daarmee kon aangetoond worden dat gebarentalen beantwoorden aan de definitie van taal.

In de tekening van het gebaar MELK zien we dat de handen een uitgestoken duim hebben, de A-hand, ze maken een een beweging die op- en neer gaat en de handen doen dat niet tegelijk maar alternerend.

MELK

De ontdekking van de elementen: "handvorm, beweging, plaats" van het gebaar maakten de weg vrij voor onderzoek naar de grammatica van gebarentalen. Sindsdien is een groot aantal gebarentalen 'ontdekt' en beschreven. Onderzoek naar de Nederlandse Gebarentaal begon in 1981 en toonde aan dat de Nederlandse Gebarentaal een zelfstandige taal is. Op woord/gebaar niveau zijn er invloeden te zien van het Nederlands, maar de

grammatica is heel anders dan die van het Nederlands. Zo is de woordvolgorde heel anders, is er geen systeem van lidwoorden, zijn er bijvoorbeeld geen koppelwerkwoorden en wordt tijd niet uitgedrukt door een werkwoordsvervoeging. Eigenlijk lijkt de grammatica van de Nederlandse Gebarentaal meer op die van een gesproken taal als het Mandarijn Chinees dan op die van het Nederlands. Belangrijke kenmerken van de Nederlandse Gebarentaal zijn het gebruik van de ruimte voor het lichaam om relaties tussen zinsdelen aan te geven, het gebruik van mimiek om bijvoorbeeld zinnen vragend of ontkennend te maken en het plaatsen of localiseren van gebaren in de ruimte. Er zijn ook taalfamilies binnen de gebarentalen. Zo zijn de Nederlandse Gebarentaal en Amerikaanse Gebarentaal verwant aan de Franse

¹ Informatie over de dvd's van Nijntje in NGT is te vinden op www.gebarencentrum.nl

Gebarentaal en zijn de Australische en Nieuw Zeelandse gebarentalen verwant aan de Britse Gebarentaal.

Hoe leren dove kinderen een gebarentaal?

Dove kinderen leren net als horende kinderen hun taal door interactie. Kinderen leren taal niet in één keer maar in kleine stapjes. Met andere woorden: dove kinderen van dove gebarende ouders leren de bouwstenen van taal óók via communicatie en interactie. En deze bouwstenen zijn weer nodig voor het verder leren van hun taal. De manier waarop dat gebeurt is alleen anders.

De gebarentaal die de meeste dove en ernstig slechthorende mensen gebruiken, is een taal op basis van ZIEN en níet op basis van HOREN. Het gebruik van de handen, het gezicht en de ogen staat centraal, in plaats van de stem en het gehoor. Dove kinderen kunnen spraak namelijk niet horen en slechts een deel van alle klanken is zichtbaar op de mond. De gesproken taal is dus nooit volledig toegankelijk voor dove en ernstig slechthorende kinderen. Voor dove kinderen is het daarom ook belangrijk dat ze alle informatie die ze krijgen aangeboden ZIEN, het zijn visueel gerichte kinderen.

Voor dove en ernstig slechthorende kinderen geldt dat gebarentaal makkelijk te leren is, als gebarentaal maar wordt gebruikt in hun omgeving. Zo pikken ze gebaren en de grammatica vanzelf op, zonder daar zelf moeite voor te hoeven doen, net zoals horende kinderen een gesproken taal vanzelf leren als die in hun omgeving wordt gebruikt. Als een kind eenmaal gebarentaal heeft geleerd, is de basis gelegd voor het makkelijker kunnen leren van een andere taal, bijvoorbeeld de gesproken taal. Het is dus niet zo dat gebaren een gesproken taalontwikkeling in de weg staan of belemmeren.

Nederlands met Gebaren

Uniek is de mogelijkheid om een gesproken taal met gebaren te combineren. Hierbij moeten we wel voorzichtig zijn: je kunt twee verschillende talen natuurlijk niet echt helemaal combineren, ook niet als het gaat om een gesproken taal en een visuele taal. Wat mensen doen is in een Nederlandse zin, gebaren uit de Nederlandse Gebarentaal gebruiken ter ondersteuning van Nederlandse woorden. Dat betekent dat er geen sprake is van een zelfstandige taal, maar van een mengsel van een gebarentaal en een gesproken taal. We noemen deze combinatie Nederlands met Gebaren (NmG). De grammatica van de Nederlandse Gebarentaal is heel anders dan die van het Nederlands. Er kan maar één grammatica tegelijk gebruikt worden en bij Nederlands met Gebaren is dat die van het Nederlands.² De manier waarop NmG wordt toegepast varieert afhankelijk van de persoon, de situatie en het doel. Er is niet één norm voor NmG.

NmG wordt voor verschillende doelgroepen gebruikt in zeer uiteenlopende situaties.

Nederlands met Gebaren lijkt het panacee voor alle taalproblemen bij dove kinderen, al dan niet met CI, en slechthorende kinderen, maar ook bij de taalproblemen of problemen in de taalverwerving van kinderen met ernstige spraak en taalmoeilijkheden en kinderen met een handicap in het autistisch spectrum. Wat erg belangrijk is vast te stellen met welk doel NmG gebruikt wordt.

---

² Meer informatie over NGT en NmG is te vinden in de publicaties op de website van het Nederlands Gebarencentrum (www.gebarencentrum.nl)